

## ***Dr. Hangay György: Fedák Sári.***

***Mostani sorozatunkban sok különös, érdekes és értékes ember emlékével találkozunk. Érdekesekek mind, mert mindegyikük valami olyat alkotott élete során, ami nekünk magyaroknak fontos, még akkor is, ha netán rendhagyó és szokatlan. Ma is egy különös, minden szempontból érdekes és kiemelkedő személyről lesz szó.***

Kontra, rekontra, szubkontra – na és most mi jön ez után? Fedák Sári! Úgy bizony. Csak az a baj, hogy a fiatalabb generáció tagjai ma már nem nagyon tudják, hogy miről is beszélünk. Nem másról, mint az egyik legnépszerűbb magyar kártyajátékról, az ultiról. Ebben szokás így licitálni, a legmagasabb, teljesen irreális kontra viseli a magyar színjátszás egyik legnépszerűbb művészeinek, Fedák Sárinak nevét. Van emögött valami logika is?

Hogyne volna. Fedák Sári – azaz Zsazsa, ahogy barátai nevezték – Még az ultiban is vitt mindent! Neki minden sikerült. Sztárgázsit kapott, címdalton szerepelt és mindenki csodálta. Ujja köré tekerte a színházigazgatókat, színmű írókat, színész kollégáit és mindenek felett a közönséget. Mindent megbocsátottak neki. Szükségük volt a korszak legnagyobb primadonnájára. A legnagyobb operett-primadonna volt, pedig azt mondják, nem is volt jó hangja. De úgy táncolt, hogy még az angol királyi párt is elbűvölte. Aki egyszer látta, nem tudta elfelejteni. Csak a politizálástól tartotta volna távol magát! De nem, mert azt hitte, neki még azt is szabad: belekotnyeleskedni a politikába és ráadásul pont akkor, amikor nem babra ment a játék.

A kárpátaljai Beregszászon, 1879-ben született. Polgári családból származott és egy kis zsarolással kicsikart szülői hozzájárulással már egészen fiatalon a színészi pályára lépett. Mivel zsarolta szüleit? Hát azzal, hogy ha nem lehet színész, akkor hozzámegy egy idős katonatiszthez! Így aztán beiratkozhatott Rákosi Szidi híres színiiskolájába és hamarosan több színházban fel is lépett. Céltudatosan sztár akart lenni – és az is lett. A tökéletességre törekedett és nem csak a színjátszásban, hanem önmaga menedzselésében is. Például nagy gondot fordított arra, hogy mindig a középpontban maradjon, a színpadon soha ne legyen takarásban és neve mindig feltűnően nagy betűkkel virítson a műsort hirdető plakáton. De ezt nem is ellenezte senki sem, mert Fedák Sári neve egyenlő volt a sikerrel.

Emlékszünk-e valamelyik különösen kiemelkedő alakítására? Tulajdonképpen mindegyik az volt. Fedák Sári nem szerepelt bukott darabokban és minden szerepe sikerszerep volt. Talán az 1904-ben bemutatott „János vitéz” úgynevezett nadrágos szerepe volt az egyik legemlékezetesebb. Inkább mondhatnánk gatyás szerepnek, mert Fedák magát János vitézt, azaz Kukorica Jancsit alakította. Beöthy Lászlót, a színházigazgatót kétségek gyötörték, egyáltalán nem volt biztos a sikerben, mert hát János vitéz egyáltalán nem primadonna szerep volt. Úgy vélte, hogy nagy szerencséivel talán 10-20 elődást azért csak megér a darab. Amikor Fedák az első előadáson fehér gyolcsgatyájában kilejtett a színpadra, a közönségben megfagyott a vér: nem tudták, hogy sírjanak-e vagy nevéssenek. De aztán jó irányba billent a mérleg serpenyője, működésbe lépett a csodálatos Fedák-varázs. A szívszorító „Egy rózsaszál szebben beszél”-nél már könnyes szemmel hallgatták a főhőst alakító művésznőt. A darabot nem hússzor, hanem mintegy hatszázszor adták, általában telt ház előtt.

Fedák ezután bármit kérhetett Beöthytől. Kért is. A legnagyobb gázsit kapta, és részesedést az előadásokból. Mondjuk, ez érthető is volt, hiszen akkoriban a színészek maguk varratták fellépő ruhájukat is. A sok kiadás ellenére fényűzően élhetett. A városban az elsők között neki volt autója. Modern nő volt, erre addig alig volt példa Magyarországon. Élvezte az életet: sikeres volt, körberajongták, nagy vacsorákat adott és a sajtó is állandóan foglalkozott vele..

Életrajz írói szerint ritkán volt szerelmes. Molnár Ferenchez, az ünnepezt íróhoz azonban mély érzelmek fűzték. Ennek ellenére hosszú éveken át vadházasságban éltek, ami akkoriban meglehetősen elítélendő volt. Ők azonban nem titkolóztak, a viszonyról mindenki tudott és a bohém színészvilágban kapcsolatukon senki sem ütközött meg. A munkában is pompásan megértették egymást, Molnár Fedák szerepeket írt, míg a befolyásos színésznő elfogadtatta az íróval olyan körökben is, hová különben nem juthatott volna be. A sors különös iróniája, hogy amikor végül is megesküdtek, ezt Fedák csak azért nem ellenezte, mert különben nem tudott volna Molnártól elválni. Ugyanis a kapcsolat vége az lett, hogy elváltak. Ennek főoka az volt, hogy Molnár mindvégig vehemensen ellenezte, hogy gyerekek szülessen és ráadásul egy jóval fiatalabb színésznővel – név szerint Darvas Lilivel - is összeszúrta a levelet, ami természetesen vérig sértette a mindenki által körülrajongott díva önérzetét. De Fedák Sári részéről azért nem aludt ki a szerelem, mert amikor Molnár sok év múlva elhunyt, több napon át sokkos állapotba és letargiába került a bánattól.

De voltak más problémák is a színpadi sikerek mellett, hiszen ez mindig így szokott lenni. Már említettem, hogy nem lett volna szabad neki a politikával foglalkozni. De sajnos mégis ezt tette. Az Első Világháború idején előbb az Osztrák-Magyar Monarchia ellen agitált, majd a Tanácsköztársaság ideje alatt a kommunisták oldalára állt és nyilvánosan buzdította a népet, hogy lépjenek be a Vörös Hadseregbe. Hát ez bizony öreg hiba volt, már csak azért is, mert nyilvánvaló, hogy szeszélyes természete és meggondolatlansága készítette minderre, hiszen ugyanakkor erősen nemzeti érzelmű is volt és kiállt Trianon ellen. A Tanácsköztársaság bukása után Ausztriába menekült, de politikai balfogásáért mégis meg kellett fizetnie: börtönbe került.

Ma már nagyon nehéz tiszta képet kapni Fedák politikai hovatartozásáról, főleg azután, ahogy a Második Világháború és az azt megelőző zsidótörvények idején viselkedett. Sok zsidó életét mentette meg, barátait soha el nem árulta vagy meg nem tagadta. Egy barátjának kislányát örökbefogadta, hogy megmentse a deportálástól. Ugyanakkor pedig erősen németbarát nyilatkozatokat tett az újságokban, támogatta a végső kitartást. És természetesen, hogy ezután megint csak rászakadt a baj. 1944 után a Donauser nevezetű szovjetellenes bécsi rádiónál dolgozott és hát persze a háború után orosz követelésre visszatoloncolták Magyarországra. Itt a Népbíróság, mondván, hogy nép- és demokráciaellenes hírverésben vett részt, két évi börtönbüntetésre ítélte, melyet végül is nyolc hónapra csökkentettek. A börtön után további csapások érték, a korra jellemzőek mind: vagyon elvesztés, kilakoltatás, szerepléstől való eltiltás – stb. Az egykori dívából pária lett Rákosiék jóvoltából. Koldússzegényen, 1955-ben, 75 éves korában hunyt el.

Az utókor tisztelettel és szeretettel őrzi emlékét, mert nagy művész volt, úttörője a magyar színjátszásnak. Játékában megjelent az általa képviselt újszerű felfogás, a kiemelkedő tánctudás és a temperamentum. A magyar színjátszás egyik legnépszerűbb operett primadonnája volt. De mint ember, korántsem volt olyan sikeres. A fennmaradt feljegyzésekből kitűnik, hogy boldogtalan és a végletek embere volt. Egyszerre jellemezte

odaadás és melegszívűség, valamint kegyetlen szigorúság és ridegség – gyakran önmagával szemben is. Igazán csak a színpad jelentett számára biztonságot. Mikor egyedül volt sokat sírt, társaságban viszont amennyire tudta keménynek mutatta magát. Rendkívül aktív személyiség volt, szinte izzott körülötte a levegő. A "hazavágyás" jellemezte életét, de a békés otthon nem adatott meg neki.

**Az SBS Magyar Rádióban elhangzott előadás alapján.**